Turkenpension nu nationaal erfgoed

Turken vormden in de jaren zestig de voorhoede van een stroom nieuwe arbeidskrachten. Het Openluchtmuseum in Arnhem herbergt nu ook een turkenpension. 'Een symbool van gezamenlijke geschiedenis.'

Op deze manier woonde de eerste generatie Turkse gastarbeiders in de jaren zestig. 'We leefden alleen met mannen onder elkaar.'
Foto Marcel van den Bergh / de Volkskrant

Van onze verslaggever
Rik Nijland

ARNHEM Zaterdag marcheerden enkele tientallen sympathisanten van de ultrarechtse NVU langs het 'Polenhotel' in De Steeg, vlakbij Arnhem, uit protest tegen de instroom van buitenlandse werknemers. Dinsdag verhief koningin Beatrix een paar kilometer verderop de arbeidsmigratie tot nationaal erfgoed. In het 100-jarige Nederlands Openluchtmuseum opende zij de nieuwste attractie: een tweetal huizen plus drie krotten uit de Westerstraat in de Jordaan, die in 2002 moesten wijken voor bejaardenvoorzieningen.

Na jarenlang sparen en sponsors zoeken, zijn de panden nu onder de Veluwse beukenbomen herrezen, inclusief het 'turkenpension' dat de weduwe van behanger Gasman – de bedrijfsnaam staat nog in vervaagde letters op de pui – in 1970 begon. Een ruimte van 6 bij 8 met lockers, inclusief spullen die het museum kreeg van toenmalige 'gastarbeiders', een foto van Atatürk aan de muur, een oud hemd over een bedknop, afbladderend behang, schimmel op de muren.

Religie lijkt een wat ondergeschoven kindje: een gebedskleedje dat nonchalant op een bed is gegooid. 'De islam was toen nog niet zo'n opvallend element', verklaart Renate van de Weijer, onderzoekster bij het museum. 'Die trad pas later naar buiten, nadat in de loop van de jaren tachtig de gezinshereniging op gang kwam.'

Of er indertijd werkelijk vijf bedden in de pensionkamer hebben gestaan, dat is gissen. Het museum heeft geen bewoners kunnen achterhalen, vertelt Van de Weijer. De inrichting is daarom onder meer gebaseerd op foto's die fotograaf Koen Wessing indertijd in een ander pension maakte en aan de hand van ooggetuigenverslagen.

Een van de meedenkers is Inanç Kutluer, die in 1969 vanuit Ankara naar Nederland kwam. 'Het was hier grijs, koud. We leefden alleen met mannen onder elkaar, zonder enige privacy. Bedden werden soms beslapen door meer mensen, die in verschillende ploegendiensten werkten', vertelt Kutluer. Het museum laat nu zijn verhaal zien, vindt hij. 'Ik merk dat het moeilijk is, de ontberingen van toen over te brengen op onze kinderen en kleinkinderen. Nederlanders weten er sowieso weinig van. Van beide zijden was er toentertijd geen behoefte aan contact; we zouden toch weer teruggaan. Dit is een symbool van onze gezamenlijke geschiedenis.'

Turken vormen in de jaren zestig de voorhoede van de instroom van nieuwe arbeidskrachten. Rond 1970 wonen er in Amsterdam zo'n 25 duizend. Toch was het al ver daarvoor een komen en gaan in de Jordaan. Tussen de beide in Arnhem herbouwde panden loopt een steeg, de Pottenbakkersgang, naar wat het museum de 'echte schat' noemt: de drie laatste krotwoningen van Amsterdam. De huisjes werden rond 1720 gebouwd. Door overbevolking en armoede raken ze in de 19de eeuw verkrot.

Deze laatste sloppen van Amsterdam zijn samen met de twee meer statige panden ervoor naar Arnhem verplaatst.

> "Het was hier grijs, koud. We leefden zonder privacy
>
> **Inanç Kutluer**
> In 1969 uit Ankara gekomen

'De mensen die in de 18de eeuw in deze huisjes kwamen wonen, waren grotendeels afkomstig uit de zuidelijke Nederlanden. Migratie is een verbindend thema, bij ons, maar ook voor de stad zelf', aldus Van de Weijer. 'In de 17de en 18de de eeuw had de helft van de Amsterdamse bevolking buitenlandse wortels.'

Die migratie-historie is in de Westerstraat ingebed, in een oer-Hollandse omgeving. Links van het pension een kantoor van de Post Telegraaf Telefoon uit 1957. Aan de andere kant is een rommelig Jordanees café gesitueerd: Tante Stien, gebaseerd op café de Koevoet aan de Lindenstraat. Een poster roept op tot verzet tegen de apartheid; voor de deur staat een slecht geparkeerd DAF'je.

Dinsdag vormt dit stukje Amsterdam in den vreemde het decor van een mini-musical. Speciaal voor de koningin bewijzen Willeke Alberti en collega-artiesten van De Jantjes dat de Jordaan niet alleen een culturele smeltkroes is, maar ook de geboortegrond van het levenslied. 'We willen', zegt medewerkster Caroline Berkhof, 'een museum zijn over het dagelijks leven van alle Nederlanders'.

DE VOLKSKRANT
WOENSDAG 4 APRIL 2012